

Η Απαξίωση για τον Τοπικόν Πολιτισμόν

Μιχάλης Ττερλικκάς, 2008 – 2021

Σημείωση: Στο τέλος του κειμένου, υπάρχει γλωσσάρι, με λέξεις και φράσεις. Οι λέξεις που περιλαμβάνονται στο γλωσσάρι, σημειώνονται με () μετά τη λέξη και οι φράσεις με (**) πριν τη φράση.*

Η απαξίωση για τον τοπικόν πολιτισμόν εν' έναν θέμαν που με παιδεύκει έσει γρόννια πολλά.

Σε σύγκριση με άλλες περιοχές του Ελληνισμού έχουμε σε πολλά χαμηλήν εκτίμησην τον τοπικόν μας πολιτισμόν. Την μουσικήν, την διάλεκτον, μα τζαι τους καλλιτέχνες τζαι τους πνευματικούς ανθρώπους που ασχολούνται με τούτα.

Ύστερα που πολλήν σκέψη, μαρτυρίες, ιστορικά δεδομένα, μα τζαι πολλά τεκμήρια εκατάληξα σε κάποια συμπεράσματα που μπορεί που την μιν να δώσουν κάποιες απαντήσεις, τζαι που την άλλην να γινούν το προζύμιν για προβληματισμόν τζαι πιο προχωρημένην μελέτην του φαινομένου.

Κοντολοής*, λοιπόν, εκατάληξα στο συμπέρασμα ότι **«η απαξίωση για τον τοπικόν μας πολιτισμόν, οφείλεται στο «Σύνδρομον Χαμηλής Αυτοεκτίμησης» που το οποίον πάσχουμε σαν άτομα τζαι σαν λαός».**

Έν αρρωστήσαμεν όμως έτσι **πάνω σ' άνεμον. Αρρωστήσαν μας. Τζαι για να γινώ πιο ξηκάθαρος, **«ο υπερβάλλον ζήλος να αποδείξουμεν την αυτονόητην ελληνικότητα μας εν' η κύρια αιτία που μας επροκάλεσεν τούτον το σύνδρομον που οδηγά στην απαξίωση για τον τοπικόν μας πολιτισμόν, τα τελευταία 150 χρόνια».**

Ας πκιάσουμεν, όμως τα πράματα που την αρκήν. Μετά που την ελληνικήν επανάσταση τζαι την δημιουργίαν του Ελληνικού κράτους, στους ελληνικούς πληθυσμούς που εμείναν κάτω που την Οθωμανικήν Αυτοκρατορία, μέσα σε τούτους τζαι η Κύπρος, εδημιουργήθηκεν το αίσημαν του αλυτρωτισμού.

Στην Κύπρον, κατά τα μέσα του 19ου αιώνα, παίρνει κάποια οργανωμένη μορφήν η ελληνική παιδεία, τζαι μέσω της

- 2 παιδείας, της εκκλησίας, εθνικών τζαι πνευματικών συλλόγων άρκειψεν* να καλλιεργείται η διατήρηση της ελληνικότητας μα τζαι ο πόθος τζαι ο στόχος για απελευθέρωση τζαι ένωση με τον υπόλοιπον εθνικόν κορμόν.

Τα πράγματα που δαμαί* τζαι δα, κατά την γνώμην μου, πκιάν-νουςιν λάθος στράταν. Οι πνευματικοί τζαι οι εκκλησιαστικοί κύκλοι 'έν αντιληφτήκαν ότι τούτα θα εμπορούσαν να καλλιεργηθούν μέσα που την τόνωση της, καθ' όλα ελληνικής, τοπικής μας ταυτότητας αλλά ότι θα έπρεπε να ταυτιστούμεν πλήρως με την Μητροπολιτικήν Ελλάδαν. Διότι, δυστυχώς, τούτοι ούλλοι, επιστεύκαν ότι, «ελληνικόν είναι μόνον ό,τι πηγάζει και εκπορεύεται κατ' ευθείαν εκ του Παρθενώνος. Κάθε τοπικόν στοιχείον νοθεύει την ελληνικότητα, είναι ευτελές και χωρκάτικον».

Έτσι αρκεύκει η διδασκαλία δημοτικών τραουδικιών που την κυρίως Ελλάδαν, με εθνικόν κυρίως περιεχόμενον (Μάνα μου τα Κλεφτόπουλα, Μάνα του Κίτσιου, Σαράντα Παλικάρια, Αρματολός και Νάσω κλπ). Αναφορά στο τοπικόν δημοτικόν τραούδι, καμιά. Δαμαί μπορεί ο καθένας μας που ετέλειωσεν το γυμνάσιον ως τα τέλη της δεκαετίας του '70, ν' αρωτήσκει τον εαυτόν του, «πόσα δημοτικά τραούδικια της Κύπρου έμαθεν στο σκολειόν τζαι πόσα που τον κυρίως ελλαδικόν χώρον;» Η απάντηση εννά η ίδια 'πο ούλλους. «Κανέναν δημοτικόν τραούδιον της Κύπρου τζαι κάμποσα που τον κυρίως ελλαδικόν χώρον». Το ίδιον έννα μας πουν τζαι οι πιο ηλικιωμένοι.

Έτσι εγίνετον τζαι στες εθνικές γιορτές στα σκολεία, σε πνευματικούς τζαι εθνικούς συλλόγους. Οι μιτδοί τζαι οι νέοι μας τραουδούν τραούδικια με το ίδιον περιεχόμενον, παίζουν εθνικά δράματα, τζαι χορεύκουν ελληνικούς χορούς ντυμένοι με τες ανάλογες ελληνικές φορεσιές. Το τοπικόν στοιχείον πούποτε. Με λλία λόγια ήταν αδιανόητον να γιορτάζεται μια εθνική γιορτή με τοπικά παραδοσιακά τραούδικια τζαι χορούς. Τζαι τούτον σε κάποιον βαθμόν γίνεται τζαι σήμερα.

Έτσι, με τούτην την ταχτικήν, το τοπικόν τραούδι, οι χοροί τζαι η διάλεκτος περιορίζονται τζαι αρκεύκει σιγά – σιγά η αντικατάσταση τους που τα ελληνικά. Δαμαί θέλω να τονίσω

ότι τα στοιχεία του τοπικού πολιτισμού 'εν επεριοριστήκαν επειδή 'εν εκαλλιεργούνταν στα σκολεία τζαι στους συλλόγους. Την εποχήν που μιλούμεν, το τραούδι, ο χορός, τζαι η διάλεκτος ήταν ζωντανά ανάμεσα στον κόσμο τζεν* εγρειάζονταν υποστήριξη που κανέναν για να κρατηθούν. Τζείνον που τα έβλαψεν ήταν η έμμεση τζαι η άμεση υποβολή ότι, τα ντόπια στοιχεία του πολιτισμού 'εν εταιρκάζαν με την ελληνικότητα, ήταν παρακαθικιανά τζαι χωρκάτικα.

Το 1878 έρχονται οι Εγγλέζοι τζαι ποσπαζούμαστιν* που την Τουρκοκρατία. Η εκκλησιαστική, εθνική τζαι πνευματική μας ηγεσία επιστέψαν ότι οι Εγγλέζοι ήρταν που τ' ανάθθεμαν για να μας γλυτώσουν που τους Τούρκους τζαι να μας δώσουν στην Ελλάδα. 'Εν χάννουν, λοιπόν, τζαιρόν τζαι βάλλουν άμέσως κάτω θέμαν για ένωση με την Ελλάδα. Οι Εγγλέζοι 'εν συζητούν έτσι πράμαν, εμείς επιμένουμεν, τζαι τότες οι Εγγλέζοι, προφανώς για να αποφύγουν το καθολικόν αίτημαν για ένωση με την Ελλάδα, κακώς βέβαια, με διάφορες ενέργειες προσπαθούν να αποδείξουν ότι οι Ορθόδοξοι Χριστιανοί της Κύπρου (όπως αποκαλούσαν του Ελληνοκύπριους) ένενν* 'Ελληνες.

'Ετσι ο αγώνας για να αποδείξουμεν την αυτονόητην, επαναλαμβάνω, ελληνικότητα μας, συνεχίζεται πιο έντονος, με τον λάθος τρόπον. Η τοπική μας μουσική, οι χοροί, τζαι η κυπριακή διάλεκτος με τα μύρια τόσα ομηρικά στοιχεία που μαρτυρούν την καταγωγή μας, θεωρούνται χωρίς υπερβολήν τάτσα* πάνω στην ελληνικότητα μας. Τζαι σε τούτον τον αγώνα για παραμερισμόν του τοπικού μας πολιτισμού τζαι επικράτησην του «καθαρού» ελληνικού, μπαίνουν **ποδά τζαι δα τζαι τα λογοτεχνικά περιοδικά τζαι οι εφημερίδες που αρκέψαν να βλαστούν με το που ήρταν οι Εγγλέζοι. 'Ετσι η παρακμή της δημοτικής μας μουσικής εσυνεχίστηκεν τζαι ο πόλεμος εναντίον της διαλέκτου με την αύξησην των σκολείων εγίνην ακόμα πιο έντονος τζ' εσυνεχίστηκεν ακόμα τζαι ύστερα που την ανεξαρτησίαν τζαι σε μάλον βαθμόν ως τα σήμερα.

Αθθυμούμαι έναν περιστατικόν που εγίνην τότε που επήαινα στο δημοτικόν, την δεκαετία του '60, τζ' είμαι σίγουρος ότι πολλοί 'πο σας έδτε να αναφέρετε κάτι παρόμοιον. Εσήκωσεν ο

4 δάσκαλος έναν μαθητήν να διηγηθεί πως επέρασεν το Σαββατοκυριακόν, τζαι λαλεί ο μαθητής ανάμεσα σε άλλα: «...Όταν τελιώσαμε την εργασία μας **ελαμνήσαμεν** για να γυρίσουμε στο σπίτι». Έβκαλεν τον ο δάσκαλος τζ' έδωκεν τουν δκυο – τρεις με την ρήγαν μέσ' στο δέριν για να μάθει να μεν λαλεί «ελαμνήσαμεν» (που το αρχαίον ρήμαν ελαύνω...). Ξηκαθαρίζω ότι 'εν διαφωνώ με τη διδασκαλίαν της ελληνικής κοινής στα σκολεία. Σίγουρα πρέπει να μάθουμεν να την χρησιμοποιούμεν άπταιστα, αλλά ταυτόχρονα πρέπει να καλλιεργούμεν στα παιδικιά μας τζαι το αίσθημα της περηφάνιας για την διάλεκτον μας. Η σωστή αντιμετώπιση θα ήταν, να κάμει ο δάσκαλος την διόρθωσιν της αντίστοιχης λέξης στην ελληνικήν κοινήν αλλά την ίδιαν στιμήν να αρπάξει την ευκαιρίαν τζαι να εξηγήσει την αρχαίαν ελληνικήν προέλευσιν του «ελαμνήσαμεν» (*ξεκινήσαμε*) για να τονιστεί έτσι η ιδιαίτερη αξία της διαλέκτου μας.

Μέσα σε τούτην την ατμόσφαιραν 'εν ιμπόρω να πω ότι το παραδοσιακόν μας τραούδιν επολεμήθηκεν. Απλά εθεωρήτουν παρακαθικιανόν τζαι χωρκάτικον. Η διάλεκτος, όμως, επολεμήθη, εχλευάστηκε, τζαι οι ανθρώποι που ασχολούνταν με τον τοπικόν πολιτισμόν εκατηγορηθήκαν ως ανθέλληνες. Φυσικά τα κτυπήματα που εδέχτην η κυπριακή διάλεκτος, την εποχήν που μιλούμεν είχαν να κάμουν πιο πολλά με τον γραπτόν λόγον, αφού ο πιο πολλός κόσμος 'εν έξερεν να διακιάζει τζεν έξερεν άλλην γλώσσαν εκτός που την μητρικήν του. Την Κυπριακήν διάλεκτον. Έτσι, ο προφορικός λόγος για καμπόσα γρόνια έμεινεν απείραχτος. Μα στον γραπτόν λόγον, όσοι 'εν εγράφαν στην καθαρεύουσιν, ήταν πάντα ποριψιμοί*.

Ο πρόλογος του Βασίλη Μιχαηλίδη στην πρώτη του ποιητικήν συλλογήν «Ασθενής Λύρα» λαλεί πολλά όσον αφορά την χρήσιν της καθαρεύουσας.

*«Κοντά στα κελαδήματα τών αηδονιών τα τόσα
Ακούστε κι ένα πουλί που είναι τραυλό στην γλώσσα.
Και μην βλέπετε αν δεν μπορεί σωστά να τραγουδήση
Δεν ήπια από την Κασταλιά την ξακουσμένη βρύση».*

(*Ρωμοσύνη...ΘΕ.ΠΑ.Κ, σ21*)

- 5 Νοιώθει ο ποιητής, τραυλός, παρακατιανός πον* ιγράφει στην καθαρεύουσαν. Τούτον του υποβάλλαν τα τότε πνευματικά σαλόνια. Τζαι τούτον φαίνεται ξηκάθαρα που το πιο κάτω σχόλιον για την συλλογήν.

«... Ένια των ποιημάτων τούτων εισί γεγραμμένα εν Κυπριακή διαλέκτω. Αντί πάσης συστάσεως υπέρ του εμφιεστάτου όντως ποιητού της «ΑΣΘΕΝΟΥΣ ΛΥΡΑΣ» αναφέρομεν ενταύθα ότι ο νέος ούτος Κύπριος ποιητής δεν ηυτήγησε, κρίμασιν οϊς ίσασιν οϊ κατ' αυτόν ειδότες, να καθεσθή ουδ' επί των εδωλίων αυτών των ανωτέρων τάξεων Αλληλοδιδασκτικού Σχολείου... Λυπηρό τη αληθεία ότι τοιαύται αγαθαί φύσεις και ευφυά πνεύματα, δυνάμενα όντως να τιμήσωσιν τον τόπον, εν ω εγεννήθησαν, παραβλέπονται και αφίενται ακαλλιέργητα. ...»

Εφ. Αλήθεια αρ. 59, 4 Φεβρουαρίου 1882, Λεύκης, 26-27 - Ρωμιοσύνη...ΘΕ.ΠΑ.Κ, σ21

Αντί, λοιπόν, να τον παροτρύνουν να γράφει στην Κυπριακήν διάλεκτον εκφράζουν την λύπην τζαι την απογοήτευση τους γιατί ο ποιητής έμεινεν αμόρφωτος.

Γράφει για τον Β. Μιχαηλίδη χαρακτηριστικά ο Γλαύκος Αλιθέρσης:

«Υποθέτω πως δε θα παραξενέψω κανένα, γιατί αποκλείω από το έργο του, παληότερα καθαρευουσιάνικα ποιήματα. Ο Βασίλης Μιχαηλίδης με τη γλώσσα που δεν την ένοιωθε, ψέλλιζε δίχως καν την αξιαγάπητη χάρη των μικρών παιδιών. Εξ' άλλου καταλαβαίνει κανείς και πως [sic] τά 'γραφε και γιατί τά 'γραφε, κι ίσως σε ποιες ανόητες εισηγήσεις νά 'πεφτε θύμα...»

Ρωμιοσύνη...ΘΕ.ΠΑ.Κ, σ84

Ευτυχώς όμως, για ούλλους μας, νάκκον* η εσωτερική ανάγκη του Β. Μιχαηλίδη τζαι νάκκον η προτροπή του Σίμου Μενάρδου εβάλλαν τον τελικά στην στράταν να γράφει στην Κυπριακήν διάλεκτον με αποτέλεσμαν την δημιουργίαν των αριστουργημάτων του «Η 9η Ιουλίου 1821» τζαι η «Η Χιώτισσα». Αξίζει όμως να πούμεν ότι ο λόγος που εγινήκαν δεχτά που τους πνευματικούς κύκλους τούτα τα δκυο ποιήματα ήταν το εθνικόν τους

- 6 περιεχόμενον. Έτσι το εθνικόν περιεχόμενον εγένηεν το όχημαν για να φανεί τζαι η διάλεκτος.

Τόσον αρνητικόν ήταν το κλίμαν για την Κυπριακήν διαλέκτον που στη συνέχεια, η καθαρεύουσα άρκεψεν να μπαίνει τζαι στη λαϊκήν δημιουργίαν. Αφού οι ποιητάρηδες που εξέραν λλία γράμματα έπρεπεν να δείξουν τζαι τζείνοι ότι «μετέχουν της ελληνικής παιδείας» τζαι ότι έννεεν χωρκάτες... Το απόσπασμαν που το ποιήμαν του Χριστόφορου Παλαίση: «Η Πανήγυρις του Κατακλυσμού εν Λαρνάκι την 10ην Ιουνίου 1918», μολοά πολ- λά.

- «... Έγραφα τζαι προτύττερα λογής λογίων τραούδκια,
μιάλα τζαι μέζα κάμποσα, ως τζαι μιτισκουρούδκια 20
όμως το ίδιοι να το πω, είμαι γραμματισμένος,
είμαι που του δημοτικού την έκτην τελειωμένος,
τζ' έκαμνα τα τραούδκια μου στην καθαρήν κομμάτιν,
για να χτυπούν καλλύττερα στου μουστερή τ' αμμάτιν.
Ένας φίλος μου δάσκαλος ήτουν που μ' εσουζούλαν 25
τζ' έκαμεν μου την γλώσσαν μου μπαστάρταν, σαν την μούλαν-
εν μ' έφιννεν χωρκάτικα πιλέ να συντυχάννω,
έκαμεν με τζ' εκόντεψα ούλλα να τα ξηχάννω. 28
.....
Όπως σας είπουν που πρωτού του πρωτογιούνη δέκα, 31
στην Σκάλαν ήμουν τζ' ήβρεν με άλλος τζαι μ' επελέκαν·
τούτος εχτύπησεν μ' αδρά μ' έναν χοντρόν κοντάριν,
πως έν εκράτουν σόζυον των τραουδικιών καντάριν.
Εδδέττησεν με κάμποσον ώσπου να με γινάρη, 35
γιατ' έδει νουν οκκάν σωστήν τζαι γλώσσαν σαν ξυνάριν.
Εκτύπησεν μου μά 'καμα τα λόγια του καπούλλιν,
γιατ' εν ο πρωτομάστορας μέσα στη Τζύπρουν ούλλην.
Είπεν μου, "φίλε ποιητή, αρέσκει μου ο νούς σου,
αλλά την γλώσσαν να κρατής που 'λάλεν τζ' ο παππούς σου. 40
Έσεις για τα ποιήματα μιαν μιάλην φαντασίαν,
αμμά χαλά σε πον λαλείς την γλωσσαν την γνησίαν. 42
.....
Είπουν του το πως έλαχεν για να την πατταλέψω,
η αφορμή μου ποιά ήτουν να την ημπασταρτέψω
τζ' όποτε θέλω δύνουμαι να την ηζωντανέψω. 50
Έτσ' ήτουν τζ' έτσ' εγένηκεν με τα πολλά ττεμπίδια
έφηκα την μπαστάρτιτζην τζαι πάω με την ίδιαν,
τζ' ακόμ' αν εν ολόισια εν τζαι λαλώ σιούρου,
φρούμαι μεν τζαι κάμνουμεν πάτημαν του καούρου.

Τούτος ο φίλος ποιός ήτουν να σας τον μολογήσω,
 τζ' έννοια μας αλλο νακκουρίν πον να βαρुकολήσω.
 Είναι ο Γιάννης ακουστός, που τον λαλούν Ππερδίον,
 σης Ξένης τον αντάμωσα, μεσ' στο ξενοδοχείον.
 Τ' ατέττιν του Ππερδίου μας είναι να ττεμπιδιάζει
 τζ' άμα 'βρει κακοτζέφαλους, άσπλαχνα κουρπατζιάζει.

.....
 Κυπριακά Δημώδη Άσματα – Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών σ,
 489

Ο Ξενοφών Φαρμακίδης, γνωστός λαογράφος τζαι συλλέκτης δημοτικών τραουδικιών της Κύπρου. Γράφει στην έκδοση του το 1944 με τίτλο «Κύπρια Λαϊκά Σπουδάσματα»: Έκτοτε η κυπριακή λαογραφία ήτο παρημελημένη και περιφρονημένη, οι δε ασχολούμενοι με αυτήν εγένοντο αντικείμενον ειρωνείας και σαρκασμού.

Ξενοφώντος Π. Φαρμακίδου – Άπαντα. Εκδόσεις Επιφανείου, Λευκωσία 2000. σ494

Παρόμοιες μαρτυρίες, υπάρχουν τζαι υστερινές. Τζ' άμαν καταϋρέψει* κάποιος εννά 'βρει πολλές πά' στον το θέμαν. Ο αείμνηστος Θεόδουλος Καλλίνικος στην τιμητικήν τελετήν που οργάνωσεν για λλόου του η Εταιρεία Κυπρίων Συνθετών στην «Πύλην Αμμοχώστου» στις 14 του Νιόβρη 2001, στην αντιφώνησην, του εμίλησεν για τες δυσκολίες που έβρισκεν τότες που εγύριζεν την Κύπρον τζ' εκατάγραφεν τραούδια, μεταξύ του 1930 τζαι 1950, τζαι είπεν: «Δυστυχώς δεν ευρίσκαμεν τραγούδια. Όλα τα τραγούδια που τραγουδούσαν ήταν τα εθνικά. Του Κίτσιου, Μάνα μου τα κλεφτόπουλα, αυτά όλα...».

Τέθκοιες εμπειρίες είχα τζαι έχω τζ' εγίω στες καταγραφές μου, που το 1987 ως τωρά. Σχεδόν ούλλοι οι ηλικιωμένοι που μιλώ μιτά τους λαλούν μου να μου τραουδήσουν τα τραούδια που ανάφερν ο Καλλίνικος. Άμαν τους χαράξω κανέναν Κυπριακόν τραούδιν για να τους εξηγήσω είνταν που θέλω, λαλούν μου: «Μα εν' 'πο τούτα που θέλεις; Μα τούτα έννεν καλά. Εν' χωρκατικά!»

Την ίδιαν περίπου περίοδον, με τον δυτικόν αέραν που άρκεψεν να φυσά στα Αθηναϊκά σαλόνια στην αρκήν, τζαι σε ούλλες τες

αστικές περιοχές της Ελλάδας υστερότερα, επροέκυψεν μας τζ' έναν άλλον φαινόμενον που έπαιξεν τζαι τζείνον σημαντικόν ρόλον στον παραμερισμόν, κυρίως της δημοτικής μουσικής της Κύπρου.

Σιγά – σιγά, τζαι που την επαφήν με τους Εγγλέζους μα πιο πολλά εξαιτίας του μιμητισμού προς οτιδήποτε προερχόμενον που την «μητέραν πατρίδα» άρκεψεν να μας έρκεται στην Κύπρον, η δυτική κουλτούρα όσον αφορά την μουσικήν. Οι δε πνευματικοί κύκλοι, όι μόνον 'εν αντισταθήκαν σε τούτα τα ξενόφερτα αλλά ήταν τζείνοι που μας τα εκουβαλήσαν τζ' επαρουσιάζαν μας τα ως δείγμαν προόδου. Αφού μας ήρταν που την «μητέραν πατρίδα» επαίξαν πελλόν, εβαφτίσαν τα Ελληνικά, τζ' εμείς σαν γνήσιοι Έλληνες... έπρεπεν να τα δεχτούμεν με δόξες τζαι τιμές.

Έτσι αρκεύουμεν να διδάσκουμεν στα σχολεία δυτικόφερτα τραούδκια, αντικαταστήσαμεν τα Κάλαντα μας με τα πανελληνια τζαι με τα “Carols”, κάτι που σιγά – σιγά επέρασεν τζαι στον κόσμον. Τζαι για να καταλάβετε πόσον μιάλη ήταν η ζημιά που εγίνην αναφέρω έναν περιστατικόν. Πριν καμιάν εικοσαρκάν γρόνια, ένας φίλος μου δάσκαλος είπεν στους μαθητές τους ν' αρωτήσουν τους παπούδες τζαι τες στετέδες* τους να τους που είνταν πον τα Κάλαντα. Είδεν λοιπόν μιτσούς που τους είπαν ότι τα Κάλαντα εν' έναν έθιμον που επκιάσαμεν που τους Εγγλέζους. Αν ισκεφτούμεν σε ποιαν γενιάν ανήκαν οι παππούδες τζαι οι στετέδες του 2000, έννα καταλάβουμεν τζαι την αιτίαν τούτης της πλάνης.

Στη συνέχειαν αγγονιστήκαμεν κάμποσους δυτικότροπους δασκάλους τζαι καθηγητές μουσικής πον είχαν καμιάν εκτίμηση για την δημοτικήν μουσικήν της Κύπρου, ούτε τζαι καμιάν γνώσην. Εβκάλαν μαθητές τζαι χορωδίες σαν τζαι τζείνους τζ' έτσι εδώκαμεν τζαι το τελευταίον κτύπημαν στην δημοτικήν μουσικήν της Κύπρου.

Δαμαί θέλω να ξηκαθαρίσω ότι έννεν κακόν να ξέρουμεν την δημοτικήν μουσικήν του υπόλοιπου ελληνισμού, ούτε τζαι την μουσική άλλων πολιτισμών. Το κακόν εν' τούτον που εγίνην στην Κύπρον. Που εβάλαμεν πάνω πο ούλλα την Δημοτική

Μουσικήν του υπόλοιπου ελληνισμού τζαι την δυτικήν, τζαι την δικήν μας επετάξαμεν την στα ποσκούπια.

Η μιαλλύττερη ζημιά, όμως εγίνην στον χαρακτήραν μας, σαν άτομα τζαι σαν λαός. Οι συνεχείς υποβολές τζαι υποδείξεις ότι, «εμείς 'εν είμαστιν τίποτε», «η κουλτούρα μας εν' σκάρτη, παρακαθικιανή τζαι χωρκάτικη», κ.λπ, εδημιούργησεν μας σιγά – σιγά σύνδρομον χαμηλής αυτοεκτίμησης (κόμπλεξ κατωτερότητας). Έτσι αφού 'εν εκτιμούμεν τίποτε δικόν μας αντιγράφουμεν οτιδήποτε ξένον.

Τζ' αφού το έφερεν η κουβέντα, έννα ξηστρατήσω νάκκον τζαι να πω για έναν άλλον ζήτημαν. Εν' φανερόν ότι εμείς οι Κυπραί-οι, μιτσοί μιάλοι, άμαν έννα* πρέπει να συντύχουμεν ομπρός που μιαν κκάμερα για που έναν μικρόφωνον, για οπουδήποτε δημόσια, υστερούμεν απέναντι στους Ελλαδίτες. Κουτσοβλούμεν τζαι κάθε λλίον λαλούμεν «ε...», «α...» κ.λπ. Οι «ειδικοί» φιλόλογοι κ.α αποδίδουν την αδυναμίαν μας στην διγλωσσίαν. Την Ελληνικήν Γλώσσαν τζαι την Κυπριακήν διάλεκτον, τζ' εννοούν ότι πρέπει να ξηγράψουμεν την διάλεκτον τζαι να μιλούμεν μανιχά την Ελληνικήν κοινήν. Εγώ λαλώ πως τούτα ούλλα «είναι προφάσεις εν αμαρτίες». Υπάρχουν σε ούλλον τον κόσμον πολλά μωρά τζαι μιάλοι που μαθθαίνουν παράλληλα δκυο τζαι τρεις γλώσσες χωρίς να έχουν κανέναν πρόβλημα. Η αιτία λοιπόν ένεν η διγλωσσία μας. Αλλά οι ενοχές που μας φορτώνουν που τον τζαιρόν που πηαίνουμεν σκολείον, ότι 'εν πρέπει να μιλούμεν Κυπριακά. Τζ' έτσι άμαν πρέπει να μιλήσουμεν δημόσια πκιάννει μας ο φό'ς μέμπα τζαι κάμουμεν κανέναν λάθος τζαι πετάξουμεν καμιάν κυπριακήν λέξην, με αποτέλεσμαν να μιλούμεν σαν τους χασκιασμένους*.

Σε τούτην την κατάσταση λοιπόν, που ελαλούσαμεν πριν, έτοιμους να δεχτούμεν, χωρίς καμιάν αντίσταση, οτιδήποτε ξένον για να κάμουμεν τζ' εμείς αξίαν..., ήβρεν μας η τεχνολογική επανάσταση τζαι η παγκοσμιοποίηση που μας εποσπάσαν* τέλεια, ενώ κάτω που άλλες, υγιείς συνθήκες θα ήταν ευλογία. Γιατί η διακίνηση ιδεών τζαι αγαθών σε παγκόσμιον επίπεδον ένεν κακόν, φτάνει να ξέρουμεν την αξίαν του δικού μας πολιτισμού τζαι, να ξέρουμεν είνταν πον να πιάμεν τζ' είνταν πόννα δώσουμεν.

Για να μεν είμαστε, όμως, άδικοι τζαι να μεν τους βάλλουμε ούλλους στο ίδιον καλάθιν, την περίοδον που μιλούμεν 'εν έλειψαν τζαι οι πνευματικοί άνθρωποι που είχαν τον κατάλληλον σεβασμόν για την τοπικήν μας κουλτούραν τζ' αγωνιστήκαν για τη διατήρησή της. Σύμφωνα με τον Θ. Καλλίνικον, ο δάσκαλός του ο Στυλιανός Χουρμούζιος ήταν τζείνος που τον ορμήνευσε να γυρίσει την Κύπρον τζαι να καταγράψει τα δημοτικά μας τραούδια. Αναφέρονται επίσης πιο πάνω, ο Σίμος Μενάρδος που επαρότρυνε τον Βασίλην Μιχαηλίδην, ο Γλαύκος Αλιθέρης τζαι ο Γιάννης Ππερδίδος στο ποίημα του Παλαίδη. Σίουρα έννα είδεν τζ' άλλους τζαι αξίζει τον κόπον να γινεί μια έρευνα τζαι ξεχωριστή παρουσίαση για λλόου τους.

Για το πώς κατά την γνώμη μου θα έπρεπε τζαι πρέπει να αντιμετωπίζεται η τοπική μας παράδοση αναφέρω συχνά το εξής:

Η Ελληνικός Πολιτισμός εν' έναν ψηφιδωτόν με πολύχρωμες πετρούες βαρμένες με τέθοικον τρόπον ώστε να κάμνουν έναν πανέμορφον έργον τέχνης. Εν' οι πετρούες της Στερεάς Ελλάδας, της Πελοποννήσου, της Μακεδονίας, της Θράκης, της Μ. Ασίας, της Προποντίδας, της Κρήτης, της Κύπρου, των νησιών του Αιγαίου τζαι ούλλων των άλλων περιοχών του ελληνισμού, η κάθε μια με το δικόν της ξεχωριστόν χρώμαν. Γιατί λοιπόν πασκίζουμε, τούτες τες πετρούες να τες κάνομεν ούλλες γαλάζιες; Για να κάμομεν το έργον τέχνης μιαν γαλάζιαν πλάκαν;!

Τζ' αν θέλουμεν να μιλήσουμε ειδικά για την γλώσσαν, έχω την άποψιν ότι: Η Ελληνική γλώσσα έννεν ούτε η γλώσσα του Ομήρου, ούτε η Αρχαία των κλασσικών χρόνων, στες διάφορες μορφές της, ούτε η Αρχαΐζουσα, ούτε η Καθαρεύουσα, ούτε η Δημοτική, ούτε η Ελληνική Κοινή, ούτε η σημερινή Αθηναϊκή Διάλεκτος, τζαι βέβαια ούτε η Κυπριακή Διάλεκτος, ούτε οι άλλες Ελληνικές Διάλετοι . Η Ελληνική γλώσσα εν' τούτα ούλλα μαζίν. Με λλία λόγια τούτες ούλλες οι μορφές της γλώσσας είναι *συστατικά στοιχεία* της Ελληνικής Γλώσσας. Τζ' αν ιβκάλομεν έξω έστω τζαι έναν πο τούτα, κάτι έννα της λείπει.

Τελειώννω με έναν περιστατικόν που νομίζω πως πίσω από τες γραμμές του μπόρομεν να διαβάσουμε πολλά. Πριν λλία γρόνια ήμουν στο σπίτι κάποιου ηλικιωμένου φίλου, αθθρώπου

της γης, στη Βάσαν Κοιλανίου με τον γιον μου, που ήταν τότες κοστριών γρονών. Όπως γίνεται πάντα, πάνω στο «σ' υγείαν σου γεια σου», με τον φίλον μου, είπαμεν πολλά, για πολλά θέματα. Όσην ώραν εκουβενκιάζαμεν επρόσεξα ότι ο γιος μου επαρακολούθαν με απόλυτην προσήλωσιν τον ηλικιωμένον, με μόρφωσιν άντζιακκι* του δημοτικού, φίλον μας, να μιλά με μιάλην ευκολίαν τζαι άνεσσην στην Κυπριακήν διάλεκτον, χωρίς να κουτσουβλά καθόλου τζαι δίχα να κάμει ούτε μιαν φοράν τζείνον το χαρακτηριστικόν «ε...» που ακούουμεν συχνά ακόμα τζαι που πολλά μορφωμένους που μιλούν στην Ελληνικήν Κοινήν.

Όπως εφεύκαμεν αθθυμήθηκα κάτι που είπεν ένας φιλόλογος σε ραδιοφωνική εκπομπήν για την γλώσσαν: *«Καθηγητές οποιασδήποτε ειδικότητας που μιλούν στους μαθητές στην Κυπριακή διάλεκτο είναι απαράδεκτοι»*. Τζ' εδιερωτήθηκεν σε κάποιαν στιγμήν της συζήτησης: *«Είναι δυνατόν να μπορείς να εκφραστείς και να δημιουργήσεις λογοτεχνία σε μια διάλεκτο που έχει όλες κι' όλες πεντακόσιες λέξεις;!»*

Ανάφερα λοιπόν στον γιό μου τούτα που είπεν ο φιλόλογος, τζ' απαντά μου έκπληκτος: *«Μόνον πεντακόσιες λέξεις;! 'ντα εγιώ άκουσα μόνον πόψε εκατόν άγνωστες!»*

Για μέναν το πιο πάνω περιστατικόν αφήνει δκυο μηνύματα. Έναν απαισιόδοξον για το κόλλημαν που έχουν ακόμα με την διάλεκτον, πολλοί «ανθρώποι του πνεύματος», τζ' έναν αισιόδοξον για τους νέους μας που μπόρουν να εκτιμήσουν τον τοπικόν μας πολιτισμόν, άμαν τους τον δώσουμεν σωστά. Ας κρατήσουμεν λοιπόν το αισιόδοξον τζαι να δούμεν ομπροστά.

Βιβλιογραφία:

- ΘΕ.ΠΑ.Κ. 1993, Η Ρωμοσύνη. Λευκωσία: ΘΕ.ΠΑ.Κ
- Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών. 1987, Κυπριακά Δημώδη Άσματα
- Φαρμακίδης, Ξ. 2000, Άπαντα. Λευκωσία: Εκδόσεις Επιφανείου.

Άλλες Πηγές:

- Αντιφώνηση Θεόδουλου Καλλίνικου. Πύλη Αμμοχώστου, 2001.
- Διάφορες δικές μου εμπειρίες
- Διάφορες συνομιλίες μου με ανθρώπους του λαού, από το 1985 μέχρι σήμερα.

Σημείωση: Το κείμενο άρχισε να γράφεται το καλοκαίρι του 2008, ολοκληρώθηκε σε μεγάλο βαθμό το 2010 τζαι επεξεργάστηκε ξανά το Δεκέμβριο του 2021.

Λέξεις:

άντζιακκι : ίσα που

άρκεψεν, αρκεύκω : αρχίζω

δαμαί : εδώ

έννα : είναι να, θα

έννεν : δεν είναι

εποσπάσαν, ποσπάζω : αποτελειώνω

καταῦρέψει, καταῦρέκω : ψάχνω τα πράγματα

κοντολοής : με λίγα λόγια

νάκκον : λίγο

πον : που δεν

ποριψιμοί (οι) : απορριπταίοι, μη υπολογίσιμοι

ποσπαζούμαστιν, ποσπάζουμαι : τελειώνω, γλυτώνω

στετέδες, στετέ (η) : γιαγιά

τάτσα (η) : λεκές

τζεν : και δεν

χασκιασμένους, χασκιασμένοι (οι) : μπερδεμένοι

Φράσεις:

πάνω σ' άνεμον : χωρίς λόγο

ποδά τζαι δα : από 'δω και πέρα